

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บรรจง จันทรสา¹ ไ้ปรารภถึงความเป็นครูของครูสรุปไ้ว่า ห้ศนะค่อครูสมัย์โบราณกาลมา ครูคือผู้มีพระคุณ เป็นปฐนีบุคคล แต่ต่อมาในระยะหลัง ๆ สังคมมีห้ศนะแปลก ๆ ค่อครูและความเป็นครูในถานลบ เช่นครูคือเรื่อจ้ง ครูคือผู้รับจ้งสอน ครูผีเสื้อ-นักเรียนผีสิง ครูมอเตอร์ไซค์ ครูไหมพรม ฯลฯ เป็นต้น

ในยุคปัจจุบัน มนุษย์แข่งขันช่วงชิงกันใใน ลาก ยศศักดิ์ ตามกิเลสตั้หหา ฉื่อเอาวัตถุเป็นมาตรการวัดความสำเร็จและความสุขของชีวิต ครูที่ปราศจากวิญญาณอันงดงามของครู จึงน้อยเนื้อต่ำใจใในอาชีพ หากไ้มองซึ่ง เข้าไปถึงผลที่ว่า การทำหน้าที่ช่วยเหลือคนใ้ก้าว ไปสู่จุดหมายที่เขาค้องการ ช่วยคนใ้ไ้ฉลาด ทำให้มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ นั้น เป็นงานที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่งค่อสังคมเพียงใด หากซาคคนคอยทำหน้าที่นี้เสียแล้ว สังคมมนุษย์ก็ค้งไม่ต่าง ไปจากสังคมของ เกรจฉานมากนัก เด็กใในสังคมทุกวันนี้เป็นเด็กผีสิง คุร้าย โหดเหี้ยม ค้งเป็นเพราะครูผีเสื้อที่เป็นครูที่ไ้ไม่มีวิญญาณครู คอยรับจ้งสอนโฉบโฉบมา ฉายาต่าง ๆ ที่ไ้รับนั้น แสดงใ้เห็นว่า เรามีครูที่ซาคความเป็นครู ซึ่งมันเป็นส่วนลึกลง ไปใในชีวิตจิตใจใในวิญญาณอันเป็นแกนแท้ของความเป็นครู ซึ่งท่านพุทธทาสกลว่า ครูคือผู้ยกวิญญาณของสัตว์โลก หรือ อย่างน้อยก็ เป็นม้คุ้เทศก์ทางวิญญาณ ยกกระับวิญญาณของมนุษย์ใ้สูงขึ้นมา โดยวิธีต่าง ๆ ค้ั้งแต่จนจนปลาย ครูจะไ้ค้ชื่อว่า เป็นครูที่แท้จริง ค้องรู้และตระหนักใในธรรมชาติของ เด็กหรือของมนุษย์ว่า ถ้าค้อยพัฒนาทางสติปัญญาแล้ว ย่อมจะมีสติซาคญาณของสัตว์มาก และมีอำนาจเหนือมนุษย์ ครูจึงค้องเข้าใจใในข้อนี้และค้องรู้เข้าใจความหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษา จะค้องปฏิบัติใ้สอดคล้องกับธรรมชาติทั้งสองส่วน คือ ผู้เรียน กับ การศึกษา หากครูไ้บ้ว่าเพ็ญตนเป็นผู้อยกระับวิญญาณของศิษย์ใ้เป็นผู้มีจิตใจสูง มีปัญญาเป็นเครื่องครองตนแล้ว บัญดาสังคมและฉายาต่าง ๆ ก็ค้งจะหมดไป

¹บรรจง จันทรสา, " ความเป็นครูของครูอยู่ที่ไหน," วารสารทางวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน (พฤศจิกายน 2523-มีนาคม 2524), หน้า 1 - 5.

× จากสรุปบทความดังกล่าว แสดงถึงข้อข้อใจว่า ความเป็นครู ความมีน้ำใจในการเป็นครู หรือ วิญญาณครู คุณสมบัติของครู ตลอดจนความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของครูในยุคปัจจุบัน เป็นไปอย่างไร และให้ข้อคิดเกี่ยวกับการบ่มเพาะคนให้เป็นครูที่แท้จริงไว้ว่า ต้องรู้จักธรรมชาติของเด็ก มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการศึกษา และทำหน้าที่รับผิดชอบยกระดับวิญญาณของศิษย์ให้สูงขึ้น จึงจะเห็นได้ว่า การที่ครูจะทำตนให้สมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นครูนั้น จะต้องมีความรู้หรือสมรรถนะ (competencies) ในการเป็นครู รู้จักบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งสมรรถนะในที่นี้หมายถึง " คุณสมบัตินี้เป็นผลมาจากความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะคิดและอุปนิสัยหรือบุคลิกภาพ ซึ่งมีผลทำให้เกิดความสามารถในการกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ " ¹ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ คุณสมบัตินี้ของครูอันจะมีผลต่อการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ดังนั้น การศึกษาวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของครู จึงต้องพิจารณาศึกษาครอบคลุมทั้ง บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และ คุณสมบัติของครู ที่หลอมรวมกันเป็นสมรรถนะของครู เพราะสมรรถนะในการเป็นครู เป็นหัวใจของการแสดงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของการเป็นครูที่มีประสิทธิภาพ ถ้าครูขาดสมรรถนะในการเป็นครู ก็ยากที่จะแสดงบทบาทหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ และในทางกลับกัน การที่ครูจะแสดงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบได้ดีก็ต้องอาศัย สมรรถนะในการเป็นครูที่ต่อกัน ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตของการศึกษา วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็น 2 ตอน คือ

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครู และ
สมรรถนะในการเป็นครู

1 โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู, การศึกษาหาสมรรถนะของครูประถมศึกษา
ที่ต้องการ, รายงานการวิจัยกลุ่มที่ 2 [ม.ป.ท.] , 2523, หน้า 3.

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครู

สงวน สุธสิเลิศอรุณ¹ ได้แบ่งบทบาทหน้าที่ของครู และ ความรับผิดชอบของครูออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครูในลักษณะทั่ว ๆ ไป

1.1 บทบาทของครูที่มีต่อนักเรียน ได้แก่ รับผิดชอบในการสอนในวิชาและชั้นเรียนที่ได้ รับมอบหมาย จัดเตรียมการสอน ทำบันทึกการสอน จัดหาหรือทำอุปกรณ์การสอน วัดและประเมิน ผลการเรียนรู้การสอน จัดทำงานธุรการที่เกี่ยวข้อง รับผิดชอบในการอบรมนักเรียนและทำตัวเป็น ตัวอย่างที่ดี ดูแลเรื่องสุขภาพอนามัยของนักเรียน เป็นที่ปรึกษาและให้บริการแนะแนว

1.2 บทบาทของครูที่มีต่อครูใหญ่ ได้แก่ การให้ความเคารพในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชา ปฏิบัติ ตามคำสั่งที่ขอด้วยเหตุผลของผู้บริหาร สนับสนุนนโยบายการบริหารงานของครูใหญ่

1.3 บทบาทของครูที่มีต่อเพื่อนครู ได้แก่ รักษาความลับของเพื่อนครู ช่วยเหลือกิจการงาน ของเพื่อนครู ให้คำแนะนำ ความรู้ใหม่ ๆ และแหล่งวิชาการแก่เพื่อนครู

1.4 บทบาทของครูที่มีต่อโรงเรียน ได้แก่ การช่วยพัฒนาโรงเรียน สร้างและรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน ช่วยงานกิจกรรมอื่น ๆ ของโรงเรียน

1.5 บทบาทของครูที่มีต่อชุมชน ได้แก่ สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ให้บริการแนะนำ คำปรึกษาแก่ชุมชน ให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน

2. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครูในลักษณะจรรยาบรรณ

คุรุสภาได้กำหนดระเบียบประเพณีครูกว่าด้วย จรรยาบรรณ พ.ศ. 2506 เพื่อให้ครูถือเป็น แนวปฏิบัติ เป็นจรรยาบรรณของครู ดังนี้

¹ สงวน สุธสิเลิศอรุณ, ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, 2524), หน้า 48 - 49.

ครูควรมีศรัทธาในอาชีพครูและให้เกียรติแก่ครูด้วยกัน, ครูควรบำเพ็ญตนให้สมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นครู ครูควรใฝ่ใจศึกษาหาความรู้ความชำนาญอยู่เสมอ, ครูควรตั้งใจฝึกสอนศิษย์ให้เป็นพลเมืองดี ครูควรร่วมมือกับผู้ปกครองในการอบรมสั่งสอนเด็กอย่างใกล้ชิด, ครูควรรู้จักเสียสละและรับผิดชอบในหน้าที่การงานทั้งปวง, ครูควรรักษาชื่อเสียงของคณะครู, ครูควรรู้จักมีชัยดีและพยายามสร้างฐานะของตนเอง, ครูควรยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือและไม่ลบหลู่ศาสนาอื่น, ครูควรบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม¹

นอกจากนี้คุรุสภายังได้กำหนดระเบียบประเพณีครูว่าด้วย วินัยของครู พ.ศ.2506 เพื่อให้ครูยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของความเป็นครู อันถือได้ว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของครูส่วนหนึ่งด้วย คือ

ครูต้องสนับสนุนและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล, ครูต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเอาใจใส่ ทุ่มเทระวิงรักษาผลประโยชน์ของสถานศึกษา, ครูต้องสุภาพเรียบร้อย เชื้อพั่งและไม่กระด้างกระเดื่องตอแตงคัมบังคัมบัง, ครูต้องประพฤติตนอยู่ในความสุจริต ซื่อสัตย์ เทียงธรรม, ครูต้องรักษาชื่อเสียงมิให้ขึ้นชื่อว่าประพฤติชั่ว, ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์, รักษาความสัมพันธ์ที่ระหวางเพื่อนครูและช่วยเหลือกันและกัน, รักษาความลับของศิษย์ ผู้ร่วมงาน สถานศึกษา และ ครูต้องปฏิบัติตามธรรมเนียมของสถานศึกษา²

3. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครูกตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง

หน่วยบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครู³ ได้กำหนดมาตรฐานตำแหน่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบของครูไว้ดังนี้

1. ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การอบรม การปกครองดูแล ให้คำแนะนำต่าง ๆ
2. ศึกษาวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน
3. ให้บริการแก่สังคมในคานาวิชาการและคานาอื่น ๆ
4. นิเทศในสาขาวิชาที่รับผิดชอบ
5. ชวยงานธุรการและงานบริการของสถานศึกษาและปฏิบัติหน้าที่ตามที่ไ้รับมอบหมาย

¹ ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพครู พ.ศ.2506, อ้างถึงใน สงวน สุทธิเลิศอรณ, ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู, หน้า 49.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

³ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, มาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการครู 2521, หน้า 17-18 อ้างถึงใน สงวน สุทธิเลิศอรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

4. บทบาทหน้าที่ของครูในลักษณะที่พึงประสงค์

คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา¹ ได้สรุปว่า ครูควรมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในลักษณะที่พึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

ลักษณะและบทบาททั่วไป

1. รักการอ่าน การศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความมั่นใจและศรัทธาในอาชีพครู

2. มีความคิดเป็นของตนเอง กล้าแสดงออกเพื่อเผยแพร่ความคิดเห็นหรือความรู้ใหม่ ๆ ท่อสาธารณชน หรือเพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนโดยบริสุทธิ์ใจ

3. ประพฤติและวางตนอยู่ในกรอบของศีลธรรม จรรยา อันเป็นปทัสถานที่ยอมรับกันทั่วไปในชุมชน

4. ประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพพอสมควรแก่สภาพ ฐานะ บากบั่น มัธยัสถ์ อคตอคม ไม่เห็นแก่ความเจริญทางวัตถุเกินกว่าคุณธรรมและจริยธรรม

บทบาทต่อนักเรียน

5. เปลี่ยนบทบาทจากผู้บอก ผู้แสดงนำในการเรียนการสอน มาเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่ม สนับสนุนให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ เป็นผู้ช่วยและแนะให้นักเรียนรู้หลัก วิธีการที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอย่างอิสระและมีเหตุผล

6. ฝึกนักเรียนให้มีความสามารถในการทำงานรวมกลุ่ม รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ อภิปราย การถกวิจารณ์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎของสังคมในการอยู่ร่วมกัน รู้จักใช้สิทธิและพิทักษ์สิทธิ รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม รู้แพ้รู้ชนะ เคารพเสียงส่วนมากและรับฟังเสียงส่วนน้อย

7. สนใจศึกษาระบบชาติและความแตกต่างในทวีปแต่ละคน เพื่อนำมาเป็นข้อสังเกตพิจารณาในทวีปอื่น ให้ความรักความสนใจ เอาใจใส่อย่างเท่าเทียมกัน

¹ สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, การปฏิรูปการศึกษา รายงานของคณะกรรมการวางแผนปฏิรูปการศึกษา, อ้างถึงใน สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู, หน้า 51 - 52.

8. ค้นหาความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียนแต่ละคน เพื่อหาทางส่งเสริม แนะนำการเลือกวิชาชีพ

9. ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ไม่หลงไหลในวัตถุ และเห็นคุณค่าของการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ

บทบาทต่อสังคม

10. มีความรู้ความสนใจในการเกษตร พอที่จะเข้าใจและสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเกษตรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

11. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยแก่ชุมชน โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่าง และชักนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามโอกาสอันเหมาะสม

12. รักษาความยุติธรรมและกล้าหาญที่จะต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของสังคมด้วยปัญญาและสติ ทามกระบวนการที่ถูกต้องเหมาะสม ตามครรลองของขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และตามสิทธิแห่งกฎหมาย

13. หาโอกาสเข้ามีส่วนร่วมโดยเต็มใจในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น อุทิศตนเป็นที่ปรึกษา หรือ ช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่นโดยเฉพาะชนบท เพื่อสร้างสัมพันธภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียน กับ ชุมชนในท้องถิ่น

จากบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่ สวาง สุธสิเลศอรุณ ได้แบ่งไว้ทั้ง 4 ลักษณะ และอ้างแหล่งที่มาของบทบาทหน้าที่เหล่านั้น ก็กล่าวมาแล้ว พอจะสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครู อยู่ในขอบเขตและหัวข้อ ดังนี้

1. การสอน ครูต้องมีความรู้ดี มีความสามารถในการถ่ายทอด รู้จักใช้หลักการสอน จิตวิทยา หลักการวัดและประเมินผล ท้องเตรียมการสอนและสอนให้นักเรียนมีคุณสมบัติตามที่หลักสูตรต้องการ

2. การอบรม ครูต้องวางตัวให้เหมาะสมกับการเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม และยึดถือหลักธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของความเป็นครู และใช้หลักธรรมดังกล่าวพัฒนาจริยธรรมของเด็กและสังคมให้สูงขึ้น

3. การจูงใจและการปลุกฝังทัศนคติที่ดี ให้แก่นักเรียนและสังคม
4. การแนะแนว ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือนักเรียนและชุมชน
5. การปกครอง ครูต้องทำหน้าที่ดูแลนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยอันดีงาม

นอกจากนี้ยังมีบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่พยายามกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครูขึ้นไว้ เพื่อให้ครูยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ ทั้งในแง่จรรยาบรรณ ระเบียบ และหลักวิชาการ เช่น

คณะกรรมการร่างจรรยาบรรณ ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ 2524¹ ได้ร่างจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพครูขึ้นเพื่อควบคุมประพฤติปฏิบัติของครู อันถือว่าเป็น
ส่วนหนึ่งของหน้าที่และความรับผิดชอบของครู และยังเป็นสมรรถภาพที่ดีของครูอีกด้วย สาระสำคัญมี
ดังนี้

หมวดที่ 1 อุทิศตนของครู

1. ศรัทธาในอาชีพครู อุทิศตนเพื่อศิษย์และการศึกษา
2. ชำรงและเสริมสร้างเกียรติแห่งอาชีพครู
3. บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

หมวดที่ 2 เอกลักษณะของครู

1. ดำรงตนอย่างเรียบง่าย ประหยัด เหมาะสมกับสภาพอาชีพครู
2. มีอารมณ์มั่นคงและสามารถควบคุมอารมณ์ได้
3. มีสัจจะ ความจริงใจ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ครู และ ต่อตนเอง สามารถร่วมงาน
เป็นหมู่คณะได้
4. ปฏิบัติในศาสนาที่ตนเคารพนับถือ ให้เป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์
5. เป็นคนตรงต่อเวลา และประพฤติดีสม่ำเสมอให้สมกับเป็นครู
6. มีกิริยาวาจาสุภาพ อ่อนโยน และแต่งกายเรียบร้อยเหมาะสมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์

¹ สุนัน อมรวิวัฒน์, "ร่างจรรยาบรรณ ของคณะกรรมการร่างจรรยาบรรณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524," เอกสารประกอบการสอนวิชา สัมมนาการประถมศึกษา (ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2524) , 2 หน้า(อค์สำเนา).

7. ใฝ่หาความรู้ สืบหาและปรับปรุงแก้ไขตนเองและงานสอนอยู่เสมอ
8. กระตือรือร้น ขยันหมั่นเพียร และตั้งใจใช้กลวิธีสอนให้ศิษย์เกิดความรู้จนเป็นแบบอย่าง การสอนที่ดีได้
9. มีความคิดริเริ่มและนำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้สอนศิษย์
10. รู้จักผ่อนปรนต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานครูและหาทางแก้ไขด้วยสันติวิธี
11. อดทนต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของศิษย์ และแสวงหาหนทางฝึกอบรมศิษย์ให้เป็นพลเมือง ดีของสังคม
12. ให้เกียรติศิษย์โดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะครอบครัว เพศ และวัย
13. เป็นผู้มีใจกว้างและมีน้ำใจนักกีฬา รับฟังความคิดเห็นของศิษย์และเปิดโอกาสให้ ศิษย์ได้ปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ
14. เอาใจใส่ต่อการเรียน ความประพฤติและความเป็นอยู่ของศิษย์อยู่เสมอ
15. เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลของศิษย์
16. เป็นผู้เห็นศิษย์มีความสำคัญและพิจารณาคุณค่าของศิษย์แต่ละคนด้วยเหตุผล
17. เป็นผู้ที่น่าเคารพและทำให้ศิษย์เกิดความอบอุ่นใจ
18. มีความยุติธรรมและตัดสินหรือลงโทษศิษย์อย่างมีเหตุผล
19. เป็นผู้ที่ควรเคารพยกย่องนับถือในเชิงภูมิปัญญา และเขาวนไหวพริบในด้านการอบรมสั่งสอน
20. สามารถอธิบายเรื่องราวให้เข้าใจได้ง่าย

หมวดที่ 3 การรักษาวินัยแห่งอาชีพครู

1. ไม่พึงเปิดเผยความลับของศิษย์ อันอาจทำให้เกิดความเสียหาย หรืออับอายโดยไม่จำเป็น
2. ไม่อวดมาตพยามาที่ศิษย์
3. เข้าสอนโดยสม่ำเสมอ และไม่บังคับอำนาจหรือบึกเบือนเนื้อหาสาระทางวิชาการ
4. ต้องสุภาพเรียบร้อย เชื่อฟัง และไม่แสดงความกระด้างกระเดื่องต่อผู้บังคับบัญชา
5. ต้องถือและปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมที่ดีของสถานศึกษา
6. ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดผลดีด้วยความเอาใจใส่ ระวังระวังรักษาผลประโยชน์ของสถานศึกษา

7. ต้องอุทิศเวลาของตนให้สถานศึกษา และไม่ละทิ้งหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย
8. ต้องประพฤติปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เทียงธรรม โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์อันมิชอบ
9. ต้องรักษาชื่อเสียงของสถานศึกษา
10. ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังด้วยความรับผิดชอบและเสียสละ
11. ให้เกียรติแก่เพื่อนร่วมอาชีพและบุคคลทั่วไป
12. ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามศาสนาหรือบุคคลทั่วไป
13. ต้องรักษาความลับของเพื่อนร่วมงานและสถานศึกษา
14. ต้องรักษาและส่งเสริมความสามัคคีของหมู่คณะ
15. ต้องไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนไปใช้ในทางทุจริตหรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ
16. ต้องแสดงออกโดยเปิดเผยในกรณีที่น่าผลงานของบุคคลอื่นมาใช้ในงานของตน
17. ต้องรักษาชื่อเสียงมิให้ขึ้นชื่อว่าประพฤติชั่ว
18. ต้องสนับสนุนและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลด้วยความบริสุทธิ์ใจ

หมวดที่ 4 บทบาทของครูคอบุคคลและสังคม

1. ยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. ส่งเสริมกิจกรรมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันด้วยกันและระหว่างสถาบันกับชุมชน
4. สร้างและส่งเสริมความสามัคคีอันดีระหว่างผู้ปกครองกับครู
5. ดำรงชีวิตและปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน
6. พึงรับใช้สังคมด้วยการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ
7. โอบอ้อมอารีมีน้ำใจต่อผู้อื่น

007210

จะเห็นได้ว่า ร่างจรรยากรนี้ ได้พยายามรวบรวมและสรุประเบียบครุสภาว่าด้วยวินัย และว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2506 เข้าไว้ด้วยกัน และได้เพิ่มเติมในหมวดที่ 2 ว่าด้วยเอกลักษณ์ของครู ซึ่งจัดว่าเป็นสมรรถภาพหรือคุณลักษณะที่ดีของครู นับว่าร่างจรรยากรได้ครอบคลุม

ทั้งบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และ สมรรถภาพในการ เป็นครูไว้ครบถ้วน และสอดคล้องกับทัศนะของสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ซึ่งประทานพระโอวาทไว้ที่โรงเรียนปัทมาณี เมื่อ 1 กันยายน 2472 แสดงให้เห็นว่า ในวงการศึกษไทยตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ก็ได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครูไว้แล้วและยังใช้ได้ดีแม้ในสมัยปัจจุบัน ความในพระโอวาทนั้น มีดังนี้

- ✓ ผู้ที่ใคร่ชื่อว่าเป็นครู ไม่ว่าจะครูน้อย ครูใหญ่ ขึ้นชื่อว่าครูแล้วต้องมีความรับผิดชอบมากกว่าอาชีพอื่นหลายประการ เพราะคำว่า ครู ย่อมหมายถึงผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ 2 อย่าง คือ เป็นผู้มีความรู้ อย่างหนึ่ง และเป็นผู้อาสอนความรู้นั้นให้แก่ผู้อื่นใคควย อีกอย่างหนึ่ง ผู้มีแต่ความรู้แบบอย่างก็เพียงไคนามว่า นักปราชญ์ เท่านั้นว่าเป็นครู ไม่เพราะไม่ใคร่สอนผู้อื่น ครูจึงต้องจริงจังในวิชาที่สอนและสามารถสอนศิษย์ให้รู้ควย ถ้าไม่จริงและไม่รู้จักสอนก็เสียชื่อครู ครูต้องชวนชวชวหาความรู้เพิ่มเติมให้ทันสมัยเสมอ ครูต้องรับผิดชอบในการฝึกกิริยา อธิษาศสัยเด็กให้ประพฤติดี ความรับผิดชอบอีกประการหนึ่งของครู นอกจากทางโลกดังกลาวแล้ว ยังมีอีกฝ่ายคือทางธรรม ซึ่งสำคัญยิ่งกว่าความรับผิดชอบทางโลก คือการอบรมมณิสสัยเด็กให้เป็นคนดี ทั้งนี้ ครูที่ดีคือครูที่มีลักษณะ
1. ถือชนกกรรม ถือวาเป็นพ่อแม่ของลูกศิษย์
 2. ทำตนเป็นตัวอย่างแก่ศิษย์ เพราะเด็กชอบเอาอย่างผู้ใหญ่
 3. พิจารณาในการฝึกสอน เพื่อให้ศิษย์ได้ประโยชน์และคุณความดีจริง ๆ ไม่ลักแต่สอนไปตามเวลาและหลักสูตร.¹

มาในสมัยปัจจุบัน เลขา ปิยอัจริยะ² ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครูยุคใหม่ว่า ต้องมีหน้าที่ สอดคล้องตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป สรุปได้ 8 ประการ คือ

ต้องศึกษาหาความรู้และถ่ายทอดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ, นำปัญหาสังคมมาสอนให้รู้จักอยู่รอดและไม่เป็นปัญหาแก่สังคม, ต้องฝึกฝนตนเองและนักเรียนให้มีสุขภาพกายและจิตดี, ต้องเข้าใจและปลุกฝังค่านิยมในเอกลักษณ์ไทย, ต้องฝึกฝนทักษะในการทำงานและสร้างนิสัยที่ดีในการทำงาน, ต้องปลุกฝังและส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง, ต้องฝึกการใช้ความคิดและวิจารณ์ของตนเอง, การจัดสิ่งแวดล้อมที่โผล่ผลทางการศึกษา ทั้งนี้ครูต้องทำกับตนเองก่อน โดยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ หรือทัศนคติที่ดี แล้วจึงทำหน้าที่เหล่านี้ให้ใคร่ ในฐานะเป็นครูที่ดีมีประสิทธิภาพ.²

¹ กองบรรณาธิการวิทยาสาร, " ความรับผิดชอบของครู," วิทยาสาร 28(3) (15 มกราคม 2520) : 8 - 9, 47.

² เลขา ปิยอัจริยะ, " หน้าที่ของครูยุคใหม่," วารสารเศรษฐศาสตร์ 9(มีนาคม-เมษายน 2522) : 3 - 9.

ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบและสมรรถภาพของครูประถมศึกษาโดยเฉพาะ ได้มีงานวิจัย เรื่อง ขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานของการสอนระดับประถมศึกษา กับ หลักเกณฑ์ การพิจารณาความดีความชอบของข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าว ถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครูประถมศึกษาไว้ ดังนี้

จากรายงานการวิจัยเรื่อง ขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานของการสอนระดับประถมศึกษา (2517 - 2521)¹ ได้สรุปจากความคิดเห็นของครูประจำการ นักศึกษาวิทยาลัยครู ผู้บริหารการศึกษา และของกลุ่มนักเรียน รวบรวมข้อมูลแล้ว ได้ขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานของการสอนระดับ ประถมศึกษา โดยสรุป 4 หมวด คือ

หมวด ก. ความรู้ของครู

ความรู้วิชาสามัญ ได้แก่ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา เกษตรกรรม จริยธรรม ขาวและเหตุการณ์ประจำวัน ศิลปะ - ดนตรี นิเวศน์ศึกษา เป็นต้น

ความรู้วิชาครู ได้แก่ ความรู้ในค่านิยมมุ่งหมาย เนื้อหาสาระของหลักสูตร การวิเคราะห์ หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ความรู้ทางจิตวิทยาเด็ก การแนะแนว การทำการใช้อุปกรณ์การสอน การวัดและประเมินผลการศึกษา

หมวด ข. ทักษะการสอนของครู

ได้แก่ ทักษะในการอธิบาย การใช้กระดานดำ การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรม ทักษะในการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม ทักษะในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทักษะในการตรวจงาน การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะในการสอนและการวัดผลประเมินผล

หมวด ค. เจตคติของครู

เช่น รักศรัทธาในอาชีพครู รับผิดชอบและประเมินตนเองอยู่เสมอ ตรงต่อเวลา เข้มแข็ง อดทน มีเหตุผล ยุติธรรม ชยันและกระตือรือร้นในการทำงาน รู้จักควบคุมอารมณ์ เห็นใจผู้อื่น รอบคอบ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นต้น

¹จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์, ขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์ มาตรฐานของการสอนระดับประถมศึกษา 2517-2521, สรุปผลการวิจัย(กรุงเทพมหานคร: ธีรณสาร, 2523), หน้า 15 - 23.

หมวด ก. หน้าที่และงานของครู

ได้แก่งานประจำของครู เช่นการห้ามผู้ชื้อเรียกชื่อ สมุคประจำชั้น สมุคประจำตัวนักเรียน การตรวจงานนักเรียน การปกครอง การสอนและเตรียมการสอน การควบคุมชั้น การอบรมนักเรียน การจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียน การสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียน รวมกิจกรรมของนักเรียนและชุมชน

นอกจากนี้ก็เป็นงานในหน้าที่ต่างๆไป เช่น การจัดเก็บเอกสารและอุปกรณ์ให้เป็นหมวดหมู่ การปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน ประสานงานกับครูใหญ่และคนอื่นๆ แนะนำนักเรียนและผู้ปกครอง การตรวจสุขภาพและการแต่งกายของนักเรียน การติดต่อสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน การทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

จะเห็นได้ว่า หมวด ก ข ค เป็นสมรรถภาพของครู ส่วนหมวด ง. เป็นบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครู ซึ่งมีทั้งงานธุรการ งานสารบรรณ งานการสอน งานในโรงเรียน และการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน

สำหรับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครูประถมศึกษา ที่สำนังานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้บัญญัติขึ้น 25 ประการ¹ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความดีความชอบสำหรับข้าราชการครูในสังกัด ใกล้เคียงถึงบทบาทหน้าที่ที่ครูจะต้องปฏิบัติ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 คือ

1. ค้นคว้าหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร วิธีสอน การวัดผล การประเมินผล และการใช้แบบประเมินผลแบบต่าง ๆ ตามหลักสูตรใหม่
2. นำเอาความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ มาใช้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่งานการสอนในความรับผิดชอบอย่างใดผล

¹อำไพ สุจริตกุล, " บัญญัติ 25 ประการ สำหรับข้าราชการในสังกัด สปช., " เอกสารประกอบการสอนวิชา การฝึกอบรมครูโรงเรียนประถมศึกษา (ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2524), 2 หน้า (อค์สำเนา)

3. เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนกับเพื่อนครูอยู่เสมอ

4. มีการเตรียมตัวก่อนทำการสอนทุกครั้ง ซึ่งได้แก่การกำหนดการสอน ตารางสอน และกำหนดวิธีสอน การใช้สื่อการเรียนเป็นการล่วงหน้า เป็นต้น

5. มีการเตรียมสื่อการเรียนที่จะใช้ประกอบการสอนไว้ล่วงหน้าทุกครั้ง

6. ตั้งใจทำการสอน เข้าสอน และเลิกสอนตามเวลาที่กำหนด ไม่นำงานอื่นมาทำในช่วงชั่วโมงทำการสอน และมีเวลาทำการสอนตลอดปีครบตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ (ในกรณีที่มิวันหยุดมาก ให้ทำการสอนชดเชยจนมีเวลาครบ)

7. มีการตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของนักเรียนก่อนทำการสอน

8. พัฒนาคุณลักษณะและเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับวัย ความรู้ ความสามารถของนักเรียนอยู่เสมอ

9. ตรวจสอบและติดตามผลงานที่ได้มอบหมายให้นักเรียนทำทุกครั้ง ให้ความสนใจและช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อนเป็นพิเศษ

10. สอนเน้นให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม และ ปฏิบัติจริง

11. มีการสอดแทรกเรื่องจริยธรรมในการสอนทุกครั้ง

12. มีการวัดและประเมินผลความรู้ ความสามารถของนักเรียนครบถ้วนตามจุดประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ และใ้บันทึกผลการวัดและการประเมินผลลงในแบบประเมินผลอย่างถูกต้องเรียบร้อยและเป็นปัจจุบัน

13. เลือกใช้วิธีและเครื่องมือวัดประเมินผลได้อย่างเหมาะสม

14. นำเอาผลของการวัดและประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นกว่าเดิม

15. มีการรายงานผลการเรียนใหญ่ปกครองทราบตามกำหนด

16. ห้องเรียนสะอาด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย อุปกรณ์ในห้องเรียนมีพอใช้ตามความจำเป็น ได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้คืออยู่เสมอ ห้องเรียนมีบรรยากาศชั้นเยี่ยม ประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างดี นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดตกแต่งห้องเรียน และตกแต่งค่ายผลงานของนักเรียนเป็นส่วนใหญ่

17. นักเรียนมีนิสัยรักความสะอาด สิ่งเกิดได้จากเครื่องแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ บริเวณโรงเรียนและอาคารสถานที่ ฯลฯ เป็นต้น
18. นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง กล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง เช่นกล้าพูด กล้าแสดงกับแขกที่มาเยี่ยมโรงเรียน ไม่มีการแสดงกิริยาอาการเหนียมอาย เป็นต้น
19. นักเรียนมีความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทำงานที่ได้รับมอบหมายจากครูได้ตามลำพัง โดยไม่ต้องมีครูคอยควบคุมหรือออกคำสั่ง
20. นักเรียนมีความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักวางแผนงานและปฏิบัติงานร่วมกัน
21. นักเรียนมีกิจกรรมรยาทและน้ำใจอันดีงามต่อครู เพื่อนนักเรียนและบุคคลทั่วไป
22. นักเรียนที่เรียนอ่อน ได้รับการ สอนซ่อมเสริมและเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด
23. ผลงานของนักเรียนมีความประณีตเรียบร้อย แสดงถึงความตั้งใจและเอาใจใส่ของครูผู้สอน
24. ห้องเรียนมีอุปกรณ์ประจำห้องและสื่อการเรียนไว้เพียงพอและใช้ประกอบการสอน
25. ผลการเรียนของนักเรียนในวิชาที่สอนต่ำกว่าเกณฑ์

สำหรับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครูตามแนวปรัชญาตะวันตก นั้น Jhonson ได้กล่าวว่า ครูที่ดีต้องมีบทบาทดังนี้

1. บทบาทเป็นผู้นำ คือครูต้องศึกษาว่า เด็กคนไหนเก่ง-อ่อน อะไร อย่างไร ครูจึงจะสามารถนำเด็กไปในทางที่ถูกต้องได้ ครูต้องคอยชี้แจงและชักชวนให้เด็กร่วมทำกิจกรรมกับครู
2. บทบาทเป็นที่ปรึกษา คือครูต้องรู้จักเด็กดีที่สุด ต้องมีทัศนคติที่ดีต่อปัญหาของเด็ก ครูต้องเอาใจใส่และคอยช่วยเหลือเด็ก ครูต้องเป็นที่ปรึกษาแก่เด็กได้
3. บทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอน คือครูต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์อันดีเยี่ยมกับเพื่อนครูและบุคลากร ครูต้องสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน ครูต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอน
4. บทบาทเป็นมิตร คือครูต้องใช้คำพูดสุภาพกับเด็ก ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่มีปัญหาและให้กำลังใจแก่เด็ก

5. บทบาทในการวางจุดมุ่งหมาย คือช่วยเหลือเด็กและผู้ปกครองในการตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนได้ ช่วยนักเรียนวางแผนในการเรียนและสร้างบรรยากาศให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียน

6. บทบาทในการวัดผล คือครูต้องทำการวัดผลงานของนักเรียน ส่งเสริมให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อการวัดผล และ ส่งเสริมให้เด็กรู้จักเก็บบันทึกความก้าวหน้าในค่านต่าง ๆ ของตนเอง

7. บทบาทในการกระตุ้นให้เด็กรู้จักปรับตัวเข้ากับสังคม คือครูต้องจัดสถานการณ์ในห้องเรียนเพื่อทำให้เด็กรู้จักสังคม ครูต้องใช้แหล่งชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก และครูต้องกระตุ้นให้เด็กพิจารณาความเป็นไปของสังคมและเลือกแต่สิ่งที่ดีงาม

ส่วน Backman ¹ ได้พูดถึงบทบาทของครูที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. นำนักเรียนไปสัมผัสกับเนื้อหาวิชา โดยบรรยาย การค้นคว้า การใช้ชุดการสอนและการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ

2. เป็นสื่อกลางระหว่างหลักสูตร กับ นักเรียน โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

3. เป็นผู้สร้างสถานการณ์ขึ้นในห้องเรียน โดยการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของห้องเรียนเป็นศูนย์การเรียนรู้ หรือ เป็นสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ด้วยบทบาททั้งกล่าวนั้น จะทำให้ครูต้องคำนึงการ ดังนี้

1. ครูต้องสามารถเลือกจุดมุ่งหมายของการสอนได้ และเป็นจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน
2. ครูต้องสามารถเลือกจัดประสบการณ์ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมาย
3. ครูต้องตัดสินใจในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้
4. ครูต้องตัดสินใจว่าจะวัดผลนักเรียนอย่างไร และเมื่อใด และจะใช้ผลดังกล่าวในการปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างไร

จะเห็นว่า ในต่างประเทศนั้นครูก็มีบทบาทหน้าที่คล้ายกับครไทย เพียงแต่เขาเน้นในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ การศึกษาด้วยตนเองอย่างมีจุดมุ่งหมาย และถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องใช้การวัดผลมาปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างจริงจัง

¹ Backman C.W. Secord, Social Psychology (Mc.Graw-Hill Book

สมรรถภาพในการเป็นครู

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครูแล้ว จะเห็นได้ว่า งานของครูเป็นงานที่ยากยิ่ง เพราะครูต้องทำงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มีชีวิตคือ " คน " ดังนั้น การที่จะเป็นครูทำหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบดังกล่าวมาแล้วได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่ดี หรือมีสมรรถภาพในการเป็นครูที่ดี ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่จะทำให้การงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่สังคมต้องการ ได้บรรลุเป้าหมาย จากการค้นคว้าและรวบรวมเกี่ยวกับสมรรถภาพในการเป็นครู หรือลักษณะของครูที่ดี พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

การประชุมทางวิชาการที่สภาการศึกษาแห่งชาติจัดขึ้น ได้สรุปว่า ปัญหาสำคัญที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ขณะนี้ ได้แก่ปัญหาสมรรถภาพในการทำงานของครู ครูควรจะได้รับการศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถหรือทักษะ ความรับผิดชอบอย่างไร จึงจะเป็นครูที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ของครูในยุคใหม่

ไพยม วรณศิริ¹ ได้อ้างถึง ดร.สาโรช บัวศรี ที่กล่าวในการอภิปรายว่าผู้ที่อยู่ในองค์กรครูซึ่งเป็นอาชีพชั้นสูง จำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ ทักษะคติ ในแนวทางต่อไปนี้

1. ความรู้ในวิชาสามัญทั่วไป
2. ความรู้วิชาสามัญเอก - โท เฉพาะตัว
3. ความรู้วิชาการศึกษา
4. สมรรถภาพในการเป็นครู

โดยเฉพาะสมรรถภาพในการเป็นครูนั้น ครูต้องสร้างตัวเองให้มีความสามารถ ดังนี้

1. สามารถสอนได้เป็นอย่างดี โดยรู้จักใช้หลักจิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการ การวางแผนการสอน การใช้วิธีสอนหลาย ๆ แบบ ตลอดจนการวัดผลประเมินผลและการปกครองชั้น
2. สามารถอบรมแนะแนวและปกครองได้เป็นอย่างดี โดยรู้จักใช้ธรรมชาติต่าง ๆ ในการแนะแนว สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้นปกครองเล็ก และใช้ผลการวิจัย การทดสอบต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์

¹ ไพยม วรณศิริ, " ครูกับเสถียรภาพของประเทศ," วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ

3. สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี โดยรู้จักการจัดกิจกรรมทั้งในหลักสูตร และ เสริมหลักสูตร ตลอดจนการรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีกับผู้ร่วมงานทั้งปวง
4. สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีและร่วมมือกับชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยรู้จักการช่วยแก้ปัญหาให้ชุมชน ถึงชุมชนมาร่วมงานและช่วยสนับสนุนโรงเรียน เป็นต้น
5. สามารถเป็นครูชั้นอาชีพ โดยรู้จักเพิ่มพูนความรู้ในอาชีพ ยึดถือขนบธรรมเนียมของผู้เป็นครู และช่วยเหลือส่งเสริมเพื่อนครูด้วยกัน

ละออ การุณยวนิช ให้ความเห็นว่า สมรรถภาพของครูมีทั้งค้อย และ เกิน การประพฤติปฏิบัติตนของครู จะแสดงให้เห็นว่า มีสมรรถภาพ หรือ หย่อนสมรรถภาพ ได้ คุณลักษณะต่อไปนี้ เป็นสมรรถภาพของครูที่หย่อนสมรรถภาพ ถ้าทำตรงข้ามก็จะเป็นครูที่มีสมรรถภาพ คือ

ไม่ให้ความร่วมมือ ขาดความละเอียดประณีต นิสัยรุนแรง หยาบกระด้าง ไม่เห็นใจผู้อื่น มีอารมณ์เป็นเด็ก ไม่รับผิดชอบในงานใด ๆ , เขมงวดกับนักเรียนเกินไป , คุณชั้นไม่อยู่ ไม่มีความกระตือรือร้นในการสอน เป็นคนไม่อยู่กับร่องกับรอยเปลี่ยนแปลงงาย , ทัศนคติในการปฏิบัติงานดีคุณผลากเสมอ , ไม่รับคำแนะนำและคำติซึ่งกล่าวด้วยความหวังดี , ข้างพูดข้างคุย-เกินเหตุ , ข้างบนและมีเรื่องบนไม้ไคหยุด มักฉีกใจกับผูปกครอง ¹

บุญเสริม ฤทธาภิรมย์ ² ใ้อ้างถึงข้อเขียนของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ว่า " ในระบบการศึกษา เรายกย่องคนสอนชั้นสูง ๆ แต่ในประเทศอื่นเขาคัดเลือกครูที่มีฝีมือไปสอนเด็กเริ่มเรียน ใ้เขามีประสบการณ์กว้างขวาง รู้วิธีเข้ากับเด็ก พุดเก่ง " ดังนั้น จึงมีความเห็นว่า ครูประถมศึกษาที่คั้นต้อง

1. สอนดี ผ่านการฝึกอบรมมาแล้วอย่างดี (มีวุฒิทางครูสูงพอสมควร)
2. มีความรู้ ความเข้าใจในวิชาการ หลักการสอน จิตวิทยา
3. สามารถปลุกฝังบุคลิกภาพต่าง ๆ ของเด็กให้พัฒนาการไปพร้อมกันหลาย ๆ ทาง ซึ่งสรุปใ้ว่าเขาต้องการครูที่สอนดี ความรู้ดี ชำนาญงานไปเป็นครูประถมศึกษา

¹ ละออ การุณยวนิช, " การปรับปรุงสมรรถภาพครูประจำการ, " ศูนย์ศึกษา 7(มิถุนายน 2503) : 16 - 25.

² บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, " เราเลือกครูประถมกันอย่างไร, " วิทยาสาร 26 (4) (กรกฎาคม 2515) : 19 - 21. |

ส่วน สุรินทร์ สรสิริ¹ เห็นว่าครูก็ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. คุณลักษณะดี เช่นบุคลิกภาพดี แต่งกายดี เชื้อมั่นในตนเอง พุทธิ ใ้ภาษาได้เหมาะกัวัยของเ็็ก รั้จักปรับั้ตัวเข้ากับสิ่งแวกลอม
2. มีศิลป์ในการจั้ชั้นนุ้กของตามหลักวิชาครู
3. นำเอาจิตวิทยามาใช้สร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างครู - นักเรียนได้ดี
4. ความรู้ดี และมีวิธีสอนดี มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู
5. มีความสัมพันธ์กับครูและผู้ปกครองดี

นอกจากนี้ ครูควรเป็นคนตรงต่อเวลา ทำงานสม่ำเสมอ เตรียมการสอนเสมอ เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ มีความรับผิดชอบ รับผิดชอบหน้าที่ของตนดี ใ้หาความรู้อยู่เสมอ มีจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีครู มีน้ำใจช่วยเหลืองานของโรงเรียน

ความเห็นของสุรินทร์ สรสิริ ดังกล่าว สอดคล้องกับแนวความคิดของ ชูญ แสงศักดิ์ และเทพ การะเกด ซึ่งสรุปผลการค้นคว้าจากเอกสารว่า ครูที่ดีต้องมีคุณลักษณะส่วนตัวและปฏิบัติตน ดังนี้

มีความสัมพันธ์กับนักเรียนดี สนใจเอาใจใ้เ็็ก วางตัวเหมาะสม มีเหตุผล มีความรักในอาชีพ มีจรรยาครู มีคุณสมบัติส่วนตัวดีเช่น ซื่อตรง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สุภาพอ่อนโยน เป็นต้น มีบุรุษวางท่าทางดี แต่งกายดีและเหมาะสมกับสภาพครู " 2

มีบุคลิกภาพดี มีศรัทธาในการอบรมสั่งสอน กระตือรือร้นในการทำงาน เชื้อมั่นในคุณค่าของงาน ค่ำรงคนอยู่ในที่อันเหมาะสม ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นผู้นำที่ดี รอมรู้วิถีทางกวัรทำงาน ศึกษาหาความร่ำนารู้รอบคอบ มีจริยธรรมสูง พรอมสำหรับค่ำแนะนำ ใ้หาความรู้อยู่เสมอ สนุ้ใจการวัดผลประเมินผล ประเมินผลงานของตนเองอยู่เสมอ พรอมที่จะรับแนวคิดใหม่ ๆ มาใ้ใช้ คึ้นษาเ็็กใ้เขาใจใ้ค้อย่างลึกซึ้ง ใ้จิตวิทยาในการสอน ใ้เวลาวางใ้เป็นประโยชน์ของงานอาชีพ " 3

สรุปใ้คว่า ครูก็ต้งต้องมีจริยธรรมสูง ศรัทธาในอาชีพ ค่ำรงคนอยู่ในที่อันเหมาะสม และปรับปรุงตนเองอยู่เสมอในทุกค่าน

¹ สุรินทร์ สรสิริ, " ครูดีนั้นเป็นอย่างไร," วิทยาจารย์ 71(5)(กรกฎาคม2515) : 3-9.

² ชูญ แสงศักดิ์, " ครูดี," วิทยาจารย์ 2 (กุมภาพันธ์ 2505) : 85 - 100.

³ เทพ การะเกด, "สมบัติครู," ประชาศึกษา 14 (สิงหาคม 2505) : 40 - 50.

ในทัศนะของชาวตะวันตก ก็มีกำหนดคุณสมบัตินักครูที่ดีไว้คล้ายคลึงกับลักษณะของครูแบบไทย ๆ เช่น

Gilbert¹ มีความเห็นว่า " ครูที่มีสมรรถภาพจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ชอบเด็ก ชอบวิชาที่สอน รู้จักเด็กและสนใจเด็ก มีความรู้ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี ใจกว้าง รอบรู้กว้างขวาง จำแนก มีอารมณ์ขันและมีเมตตาธรรม "

ส่วน Ohles² ได้ความเห็นมาจากหลายฝ่าย สรุปได้ว่า นักเรียนชอบครูที่เป็นมิตร ให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน สำหรับพ่อแม่ปกครองนั้น ชอบครูที่ทำงานเก่ง ฉลาด และเอาใจใส่ดูแลเด็กอยู่เสมอ ส่วนผู้บริหาร ชอบครูที่ไม่บนแครงงานจะหนัก และคณะกรรมการบริหาร ชอบครูที่มีความรู้ดี มั่นคง ไม่มีอันตราย และ เงินเดือนสูง

จะเห็นว่า ทัศนะในการกำหนดคุณลักษณะครู ของชาวตะวันตกนั้น จะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ฐานะของผู้กำหนด นักเรียนชอบอย่างหนึ่ง ผู้บริหารชอบครูในอีกลักษณะหนึ่ง อย่างไรก็ตามก็ส่วนใหญ่จะชอบครูที่สอนดี เอาใจใส่เด็ก และมีอารมณ์ขัน

คุณลักษณะของครูที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ถือได้ว่า เป็นความคิดเห็นในทัศนะของผู้กำหนด บางท่านให้ความสำคัญเฉพาะเรื่องความรู้ลึกซึ้งในเนื้อหาที่สอน บางท่านให้ความสำคัญในเรื่องวิธีสอน ความรู้เกี่ยวกับเด็ก บางท่านเน้นความสำคัญของจริยธรรม อย่างไรก็ตาม คุณสมบัตินักเรียนกำหนดนั้นก็ประกอบขึ้นจากคุณลักษณะของครูที่มีคุณภาพทั้งสิ้น แต่ถึงหาข้อยุติไม่ได้ว่า ควรให้ครูเป็นคนอย่างไร ยึดหลักการใด ในอัตราส่วนเท่าใดและอย่างไร จึงจะเป็นครูที่ดีและเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ค่ายเหตุนี้ จึงมีการวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพครูขึ้น

¹ Hight Gilbert, The Art of Teaching (London : Methuen . Co, 1951), pp. 31 - 39.

² Jhon F. Ohles, Introduction to Teaching (NewYork : Random Inc. , 1970), p. 38 - 39.

สมรรถภาพของครูจากผลการวิจัย

มัทนา ปิยะมาตา¹ ได้สำรวจลักษณะของครูในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีลักษณะสำคัญ 9 ประการ คือ ส่งเสริมให้กำลังใจของชมเชยนักเรียน, เมตตากรุณา, การสอนดี, ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียน, มีเหตุผลเป็นประชาธิปไตย, มีความยุติธรรม ชื่อกตรง, ให้ความอุปการะนักเรียน, บุคลิกภาพดี, มีสัมพันธภาพอันดีกับนักเรียน ซึ่งลักษณะทั้ง 9 ประการ เรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้

ลำดับ 1 การสอนดี มีเหตุผล เป็นประชาธิปไตย

ลำดับ 2 เมตตากรุณา ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียน ยุติธรรม ชื่อกตรง ให้ความอุปการะนักเรียน มีสัมพันธภาพอันดีกับนักเรียน

ลำดับ 3 ส่งเสริมให้กำลังใจ ยกย่องชมเชยนักเรียน บุคลิกภาพดี

จะเห็นว่า การวิจัยของ มัทนา ปิยะมาตา ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะครูที่ดี ต้องสอนดี มีเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ในการสอน และยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน มีน้ำใจในการเป็นครู คือ มีเมตตากรุณา เห็นอกเห็นใจนักเรียน อันหมายถึงมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียนนั่นเอง

เฉลียว บุรุษศักดิ์และคณะ² ได้ทำการวิจัย เรื่อง ลักษณะของครูที่ดี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักเรียน ผู้ปกครอง ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา พระสงฆ์ และผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ตอบคำถามจากแบบสอบถามปลายเปิด ปรากฏว่าคณะผู้วิจัยได้ค้นพบคุณลักษณะของครูที่ดี เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

1. มีความเที่ยงธรรม ชื่อสัตย์สุจริตและตรงต่อเวลา
2. มีความเข้าใจหลักสูตร ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ รับผิดชอบในหน้าที่การงาน รับผิดชอบในการกระทำของตน ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

¹ มัทนา ปิยะมาตา, "การสำรวจคุณลักษณะของครูในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา," (ปริญญา นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2511), หน้า 3 - 5.

² หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมการฝึกหัดครู, รายงานผลการวิจัยเรื่อง ลักษณะของครูที่ดี (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมตำรวจ, 2520), หน้า 365 - 369.

3. รู้จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติ มีความสามารถในการอธิบาย การใช้ภาษา
 งดเว้นสิ่งเสพติดทั้งปวง เอาใจใส่ป้องกันโรคติดต่อ มีความเมตตากรุณา ไม่ทำตัวเสเพล ไม่
 กระทำผิดเรื่องชู้สาว มีศรัทธาในอาชีพครู รู้จักปกครองแบบประชาธิปไตย รู้จักเด็ก เข้าใจเด็ก
 มีระเบียบวินัย มีเหตุผล ส่งเสริมความรักชาติ รู้จักรักษาความลับของทางราชการ

4. มีความสามารถในการสอน การปกครองชั้น มีการปรับปรุงวิธีสอนอยู่เสมอ เอา
 ใจใส่ในเรื่องความสะอาดของร่างกาย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีอารมณ์ดี เป็นมิตรกับนักเรียน
 ช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา และรู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา

สรุปได้ว่า ครูที่มีสมรรถภาพ ต้องมีความรู้ทั้งวิชาครูและวิชาสามัญ สอนดี มีทัศนคติ
 ที่ดีต่ออาชีพ มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างได้ มีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่

นิคม ช่วยปลัด¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง " การประเมินสมรรถภาพของครูในเขตการศึกษา 3"
 โดยรวบรวมจากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในเขตการศึกษา 3 สรุปสมรรถภาพของครูได้ 6 ประการ

1. คุณลักษณะทางวิชาการและการสอน ได้แก่เป็นผู้มีความรู้ดี ใฝ่หาความรู้และวิธีการ
 ใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดความรู้ ใช้เทคนิคการสอนหลายแบบ
 มีความถนัดในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี

2. คุณลักษณะทางสังคม ได้แก่ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไป เข้าร่วมในกิจกรรม
 ต่าง ๆ หรือช่วยเหลือสังคมอยู่เสมอ มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ตนอยู่ ยอมรับ
 ฟังความคิดเห็นและการวิจารณ์ของผู้อื่น วางตนได้เหมาะสมเป็นที่เชื่อถือของบุคคลในสังคม

3. มีสัมพันธภาพกับนักเรียน คือ ให้ความสนธิสนมเป็นกันเอง ช่วยเหลือเด็กแก้ปัญหา
 ร่วมกิจกรรมกับนักเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน

4. คุณลักษณะด้านการปฏิบัติงานทั่วไป เช่นมีความรับผิดชอบสูง ช่วยงานโรงเรียน ภูมิใจ
 ในอาชีพ

¹ นิคม ช่วยปลัด, " การประเมินสมรรถภาพของครูในเขตการศึกษา 3," (วิทยานิพนธ์
 ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 7 - 8.

5. คุณลักษณะส่วนตัว เช่น มีสัมพันธภาพอันดีในครอบครัว เศรษฐกิจครอบครัวดี มีสุขภาพทางกายและจิตดี

6. คุณลักษณะพิเศษ ได้แก่ เป็นคนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้นำ ทะเยอทะยาน ปรับตัวได้ดี เชื่อมั่นในตนเอง ตรงต่อเวลา

ในค่านผลงานการวิจัยสมรรถภาพครูทั่วไปของต่างประเทศ มีงานวิจัยของ Witty¹ ซึ่งได้วิเคราะห์ลักษณะของครูที่ดีจากจดหมายของนักเรียนชั้นประถม และ มัธยม จำนวน 12,000 ฉบับ สรุปได้คุณลักษณะของครูที่ดีที่สำคัญ 12 ประการ คือ

มีเจตคติที่ดีต่อประชาธิปไตย เช่น รู้จักร่วมมือเป็นต้น, มีความกรุณาและสนใจเด็กเป็นรายบุคคล, อดทน, มีความสนใจกว้างขวาง, ลักษณะท่าทางดี, ยุติธรรม ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก, มีอารมณ์ขัน, มีความประพฤติดีและคงเส้นคงวา, สนใจในปัญหาของเด็ก, ยืดหยุ่น, รู้จักยอมรับและยกย่อง, มีวิธีสอนแปลก ๆ ใหม่ ๆ มาสอนอยู่เสมอ.¹

จากรายงานการวิจัยของ Thomas และ Penny² ซึ่งวิจัยการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของครู แสดงให้เห็นความเชื่อสำคัญ ๆ ของผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ และนักเรียน สรุปได้ดังต่อไปนี้

ครูที่มีประสิทธิภาพจากการประเมินของ ผู้เชี่ยวชาญ เรียงตามลำดับได้ดังนี้ มีทักษะในการสื่อความหมาย อธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่าย มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน, มีความรู้ทางวิชาการดี, จัดลำดับขั้นตอนการถ่ายทอดวิชาการดี, ใฝ่ใจในทางวิชาการ, ยุติธรรมในการประเมินผล, ยืดหยุ่นในการสอน, ส่งเสริมให้เด็กคิดด้วยตนเอง, มีบุคลิกลักษณะดี, พุทธิ เอาใจใส่ในการสอนและสอนโดยคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์, ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน, เป็นนักวิเคราะห์วิจัยที่ดี ควบคุมตนเองได้ ให้ความกระจางและความร่วมมือในการอภิปรายของนักเรียน มีความสนใจกว้างขวาง รอบรู้ มอบหมายการงานกระตือรือร้นชัดเจน, ใช้ผลการประเมินผลปรับปรุงให้เด็กก้าวหน้า

¹ Pual Witty, " An Analysis of the Personality Trait of the Effective Teacher " Journal of Educational Research 40(1947):622-671.

² Thomas R.Wortruba and Penny L.Wright, " How to Develop a Teacher Rating Instrument " The Journal of Higher Education 6(November-December, 1975) : 653-661.

กระตุ้นให้เด็กสนใจในการเรียนและขึ้นชมผลสำเร็จของเด็ก, เปิดกว้างในการสื่อความหมาย มีอารมณ์ขัน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง จัดบรรยากาศการเรียนอย่างเป็นกันเอง ส่งเสริมให้เด็กทำงานของเขาอย่างดีที่สุด เชื่อมมั่นในตนเอง มีความรับผิดชอบ และยอมรับความผิดถูกชั่วดี, คุมห้องได้คือ ทั่วจากรมาเรียนของเด็กเสมอ สนใจการสอนและสอนสนุก แนะนำแนวทางการคิด การค้นคว้า การเปรียบเทียบ ช่วยเหลือแนะนำมากกว่าแนะนำ, รู้จักการใช้ถ้อยคำในการวิจารณ์ รู้เนื้อหาหลักวิชาครู สุขภาพดี มีเกียรติเชื่อถือได้ ช่วยวางแผนการเรียนแก่เด็ก เป็นครูชั้นอาชีพ เชื่อและยอมรับความแตกต่างของเด็ก

ส่วนความเห็นของนักเรียนนั้น มุ่งหวังให้ครู " มีความรู้แปลก ๆ ใหม่ ๆ มาสอน, เป็นนักพูดที่ดี, ยุติธรรมในการประเมินผล, สั่งงานชัดเจน, ใฝ่ใจในวิชาการ, บอกจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนชัดเจน, เตรียมการสอนมาดี, สอนอย่างมีชีวิตชีวา, ช่วยเหลือนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน, เปิดโอกาสให้คิดด้วยตนเอง. "

สำหรับผู้บริหารให้ความสำคัญในเรื่อง กระตุ้นให้เด็กทำงานด้วยตนเองให้มากที่สุด, สามารถอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย, ส่งเสริมให้เด็กคิดด้วยตนเองและส่งเสริมความก้าวหน้าของเด็กจากข้อมูลย้อนกลับ

จะเห็นว่า ครูดีในทัศนะของต่างประเทศทางตะวันตก ไม่ได้ให้ความสำคัญด้านความรู้มากนัก แต่จะเน้นกระบวนการเรียนการสอนด้วยการให้เด็กคิดค้นหาคำตอบด้วยตนเอง และที่ตรงกันมาก คือ มีอารมณ์ขันและยุติธรรมในการประเมินผล

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพครูโรงเรียนประถมศึกษาโดยเฉพาะ มีงานวิจัยที่สำคัญ น่าสนใจและน่าติดตามนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อศึกษาสมรรถภาพครูประถมศึกษา คืองานวิจัยของโครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู

จากรายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรการฝึกหัดครู กับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ¹ ซึ่งวิเคราะห์หาสมรรถภาพของครูประถมศึกษาจากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้ข้อสรุปดังนี้

¹ โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู, รายงานการวิจัยคณะที่ 1 การศึกษาความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรการฝึกหัดครู กับ หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 [ม.ป.ท.], 2523, หน้า 346.

สมรรถภาพของครูประถมศึกษาที่วิเคราะห์ได้จากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521
จำแนกออกเป็นลักษณะใหญ่ ๆ ได้ 3 ด้าน คือ

1. สมรรถภาพด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ในเนื้อหาวิชาในหลักสูตรทุกกลุ่มประสบการณ์
กับ ความรู้ในทางวิชาชีพครู เช่น ปรัชญาการศึกษา แผนการศึกษาชาติ หลักสูตร แผนการสอน
คู่มือครู จิตวิทยา วิธีสอนต่าง ๆ ฯลฯ เป็นต้น

2. สมรรถภาพด้านทักษะ ทั้งทักษะทั่วไป และ ทักษะเฉพาะในแต่ละกลุ่มประสบการณ์
เช่น ทักษะในการจัดกิจกรรม การใช้เทคนิคการสอน การเตรียมความพร้อม ใช้ภาษาเป็นตัวอย่าง
แก่เด็กได้ วิเคราะห์ข่าวได้ ฯลฯ เป็นต้น

3. สมรรถภาพด้านคุณลักษณะและทัศนคติ ได้แก่คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับครูประถมศึกษา
เช่น มนุษยสัมพันธ์ดี มีขันติธรรม เป็นประชาธิปไตย ฯลฯ กับ ทัศนคติที่ดีต่อการสอนและอาชีพครู
เช่น ตระหนักในคุณค่าของภาษาไทยและคณิตศาสตร์ มุ่งฝึกให้นักเรียนมีคุณสมบัติที่ต้องการ นั้น ฯลฯ
เป็นต้น

การวิจัยอีกโครงการหนึ่งของการฝึกหัดครู คือ " การติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาจาก
สถาบันฝึกหัดครู ปีการศึกษา 2518 - 2521 ที่สอนในระดับประถมศึกษา " ¹ สรุปผลการวิจัยเฉพาะ
ในส่วนที่เกี่ยวกับสมรรถภาพของครู ได้ดังนี้

ด้านความรู้ ที่ได้รับไปจากสถาบันฝึกหัดครู ทั้งวิชาพื้นฐาน วิชาการศึกษา และวิชาเฉพาะ
ส่วนใหญ่มิได้ประโยชน์ต่อการสอนในระดับ ป. 1 - 2 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 วิชาที่มี
ประโยชน์น้อย เช่น คณิตศาสตร์ สถิติ เคมี ชีววิทยา การปกครองและการเมือง ภาษาอังกฤษ
กฎหมายการศึกษา การวิเคราะห์วรรณกรรมปัจจุบัน เป็นต้น

วิชาที่ครูต้องชวนชวหาเพิ่มเติมเอง เพื่อประโยชน์แก่การสอน ได้แก่ ศิลปสำหรับเด็ก
ดนตรีพื้นเมือง นิทานสำหรับเด็ก นาฏศิลป์ การสอนกลุ่มวิชาต่าง ๆ การสร้างแบบเรียนประถมศึกษา
และจริยศึกษา

¹ โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู, การติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันฝึกหัดครู
ปีการศึกษา 2518 - 2521 ที่สอนในระดับประถมศึกษา คณะวิจัยที่ 3 ม.ป.ท., 2523, หน้า ง - ฉ.

ก้านเจตคติต่ออาชีพครูและต่อหลักสูตร อยู่ในระดับปานกลาง โดยเห็นว่า อาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องเสียสละ งานครูเป็นงานง่าย ๆ และผู้มีความคิดริเริ่มมาก ๆ ไม่ควรเป็นครู (ค่อนข้างต่ำในระดับปริญญาตรี 4 ปี คือไม่เห็นด้วย) ส่วนหลักสูตรนั้นเห็นว่าดีในแง่ยืดหยุ่นเหมาะสมในการพัฒนาคน

ก้านมนุษยสัมพันธ์และลักษณะของความเป็นครู อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง คือเห็นว่าครูต้องมีมนุษยสัมพันธ์กับนักเรียนและบุคคลอื่น ต้องหาความรู้เพิ่มเติม ตั้งใจสอน เตรียมการสอน มีจรรยาครูและการบริการชุมชน

ก้านความรู้ความสามารถในการสอน ทักษะในการสอน อยู่ในระดับปานกลางทุกกลุ่มวิชา เช่น มีความรู้ปานกลางในการพัฒนาเด็ก แผนการสอน การวัดผลประเมินผล การอธิบาย และค่อนข้างต่ำในด้านกาให้นักเรียนมีส่วนร่วม การสอนให้บรรลุเป้าหมาย

การวิจัยของโครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูอีกเรื่องหนึ่ง คือ " การศึกษาหาสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาที่ต้องการ " ¹ ซึ่งเป็นการวิจัยที่กำหนดสมรรถวิสัยของครูจากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 คำว่า รายงานการวิจัย และการตัดสินของคณะผู้วิจัยอันประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์จากวิทยาลัยครู นักการศึกษา นักจิตวิทยา นักประเมินผล และนักวิจัย สรุปสมรรถภาพหรือสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษา จากทุกภาคภูมิศาสตร์ของประเทศไทย รวมทั้งกรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

สมรรถวิสัยที่ ครู ผู้บริหารการศึกษา และ คณาจารย์วิทยาลัยครู พิจารณาเห็นว่า จำเป็นมาก สำหรับครูประถมศึกษา คือ

1. ก้านชุมชนและสิ่งแวดล้อม เช่นครูต้องอธิบายลักษณะความเชื่อ ศาสนา ค่านิยมและระเบียบประเพณีของสังคมใกล้เคียงกับโรงเรียนได้, ร่วมกิจกรรมกับชุมชนได้, ทักทายปราศรัยและทำความคุ้นเคยกับผู้ปกครองนักเรียนได้ ฯลฯ เป็นต้น

¹ โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู, การศึกษาหาสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาที่ต้องการ คณะวิจัยที่ 2 [ม.ป.ท.], 2523, หน้า 245 - 264.

2. บ้านหลักสูตรสื่อการเรียน เช่น อธิบายหลักการ จุดหมายของหลักสูตรได้แจ่มชัด บอกวิธีการนำเอาหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครูมาใช้ได้อย่างถูกต้อง, อธิบายหลักการสอน วิธีสอน การวัดผลให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้ ฯลฯ เป็นต้น
3. บ้านตัวเด็ก เช่นบอกความต้องการของเด็กวัย 5-13 ขวบได้, ศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล ได้, นำความรู้ทางจิตวิทยาไปใช้ในการเรียนการสอนได้ ฯลฯ เป็นต้น
4. บ้านโรงเรียน เช่น ครูใช้สถานที่และบริเวณโรงเรียนเป็นวิทยาการได้อย่างคุ้มค่า ตกแต่งห้องเรียนให้สะอาดเรียบร้อยสวยงาม, ทำงานร่วมกับเพื่อนครูได้ ฯลฯ เป็นต้น
5. บ้านบุคลิกลักษณะของครู เช่น แต่งกายสะอาด เหมาะสม, มีอารมณ์ขัน, ช่างสังเกต กระตือรือร้น, ตัดสินใจได้ก็มีเหตุผล, เมตตากรุณา รักเด็ก, อดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ฯลฯ เป็นต้น
6. บ้านการฝึกปฏิบัติการสอน เช่นสอนให้เด็กมีวินัยในตนเองได้, ใช้แผนการสอนได้, จัดกิจกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมได้, ใช้วิธีสอนหลาย ๆ แบบได้ ฯลฯ เป็นต้น
7. บ้านการประเมินผล เช่น ทำแบบฟอร์มต่าง ๆ เช่น ป.01, 02 ได้, วัดผลตามพฤติกรรมที่กำหนดได้, ใช้วิธีวัดผลหลาย ๆ แบบ ได้ ฯลฯ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การวิจัยในโครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูทั้ง 3 โครงการนั้น ต่างก็พยายามหา สมรรถภาพของครูประถมศึกษาที่ดี ตามแนวคิด ทฤษฎี ความเชื่อที่ยึดเป็นเกณฑ์ แต่ยังไม่ได้สอบถามว่า ครูประถมศึกษาจะมีสมรรถภาพด้านใดมาก ด้านใดน้อย เป็นแต่เพียงคุณลักษณะ หรือ พฤติกรรมที่คาดหวังว่า ครูควรจะมีสมรรถภาพเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เท่านั้น

การวิจัยอีกแนวหนึ่ง ที่บ่งชี้ให้เห็นสมรรถภาพของครูตามสภาพ และลักษณะของการสอน ตามโครงการที่จัดขึ้นเฉพาะอย่าง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สมรรถภาพของครูนั้น จะถูกกำหนดให้มี สมรรถภาพตามที่โครงการ หรือสิ่งคมนั้น ๆ ต้องการ เช่น การวิจัยของ คิลล บัญเรื่องรอดและคณะ¹ ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง " การเตรียมตัวครูสำหรับโครงการนวัตกรรมการศึกษาในระดับประถมศึกษา" โดยทำการวิจัยถึงพฤติกรรมของครูตามโครงการเลื่อนขั้นโดยอัตโนมัติ และโครงการการศึกษาผู้ใหญ่ แบบเบ็ดเสร็จ ได้พบว่า พฤติกรรมที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของครูมี 7 ด้านด้วยกัน คือ

¹ คิลล บัญเรื่องรอด และคณะ, เอกสารของศูนย์การศึกษานวัตกรรม, 2523, หน้า 156-168 อ้างถึงใน สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู, หน้า 63- 66.

พฤติกรรมตามโครงการเลื่อนชั้นโดยอัตโนมัติ มีองค์ประกอบเรียงลำดับ ดังนี้

1. คุณสมบัตินี้จำเป็นสำหรับครู ประกอบด้วย พฤติกรรมการไม่ถ้าว้าว, การใช้หลักประชาธิปไตย, การยอมรับเด็ก, ความจริงใจ ความเข้าใจในตัวเด็ก การเป็นตัวอย่างที่ดี
2. ความสามารถในการจูงใจและการให้แรงเสริม เช่น รู้หลักการจูงใจ การใช้แรงจูงใจแบบต่าง ๆ การจัดบรรยากาศในห้องเรียน การใช้แรงเสริมชนิดต่าง ๆ
3. ความสามารถในการแนะแนวและการให้คำปรึกษา เช่น รู้จักศึกษาปัญหาเด็ก การไปเยี่ยมบ้าน การช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ
4. ความสามารถในการใช้หลักสูตร เทคนิคและทักษะการสอน เช่น รู้วิธีสอนแบบต่าง ๆ การใช้เกมประกอบการสอน การผลิตอุปกรณ์การสอน การเตรียมการสอน
5. ความสามารถในการสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้แก่การร่วมมือกันในการแก้ปัญหา การประสานงาน
6. ความสามารถในการใช้กระบวนการกลุ่ม เช่น ครูต้องรู้จักธรรมชาติของกลุ่ม การแบ่งกลุ่ม การมอบหมายงาน การใช้กลุ่มในการปกครองชั้นและการแก้ปัญหาต่าง ๆ
7. ความสามารถในการวัดและประเมินผล เช่น รู้จักการประเมินผลตนเอง บันทึกผล การเรียนของเด็ก การติดตามผล

พฤติกรรมของครูตามโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ

มีองค์ประกอบเรียงตามลำดับความสำคัญ แตกต่างจากพฤติกรรมของครูตามโครงการเลื่อนชั้นโดยอัตโนมัติ แต่ก็มีเนื้อหาคงเดิม กล่าวคือ อันดับ 1 ให้ความสำคัญด้าน ความสามารถในการใช้หลักสูตร เทคนิคการสอนและทักษะการสอน อันดับรอง ๆ ลงไป ได้แก่ คุณสมบัตินี้จำเป็นสำหรับครู , ความสามารถในการแนะแนว ให้คำปรึกษา, ความสามารถในการจูงใจและให้แรงเสริม ความสามารถในการร่วมมือกับชุมชน , ความสามารถในการกระบวนการกลุ่ม และสุดท้ายคือความสามารถในการวัดและประเมินผล

จะเห็นว่าการวิจัยของ คิลิก บัญญัติเรื่องโรคและคณะ สอดคล้องกับแนวการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 เป็นอย่างมาก กล่าวโดยสรุปแล้ว สมรรถภาพของครูประถมศึกษาจากการวิจัยดังกล่าวมาแล้วทั้งหมด จะสอดคล้องกับการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เรื่อง ประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งสรุปว่า

การที่ครูจะทำหน้าที่และบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนได้ ครูจะต้องมีความรู้ ความสามารถ และได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ สมรรถภาพของครูที่จะก้าวเข้าสู่วิชาชีพได้นั้น จะต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ

1. มีความรู้ดี ได้แก่ความรู้ในวิชาการที่สอน, ความรู้ในวิชาการที่จะถ่ายทอด เช่นการจัดกระบวนการเรียนการสอน และ ความรู้ในหน้าที่การงานที่ครูจะต้องปฏิบัติ
2. มีทักษะในการสอน และ ทักษะในหน้าที่การงาน
3. มีคุณธรรมนิยม สมควรแก่ความเป็นครู คือจริยธรรม คุณธรรม และคตินิยมในการเป็นครู¹

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และ สมรรถภาพในการเป็นครูที่คืบหน้า ผู้วิจัยมีความเห็นว่า นักการศึกษา นักวิจัย ได้พยายามที่จะค้นหาสมรรถภาพที่แท้จริงของครู และมีแนวคิดทฤษฎี ความเห็นที่แตกต่างกันออกไปตาม ความเชื่อและพื้นฐานตลอดจนลักษณะงานที่ตนมีความรู้ มีประสบการณ์อยู่ กล่าวได้ว่า สมรรถภาพในการเป็นครูนั้น กว้างขวางไม่จบสิ้น แต่ก็เป็นกฎแจ่มแจ้งสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาการศึกษาได้อย่างดีที่สุดทางหนึ่ง

การศึกษาวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ สมรรถภาพในการเป็นครู ดังกล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่จะตรงกับ สมรรถภาพที่วิเคราะห์ได้จากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของคณะวิจัยคณะที่ 1 ในโครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู ที่สรุปว่า ครูที่มีสมรรถภาพต้องประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะและทัศนคติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเกณฑ์สมรรถภาพที่ครอบคลุมคุณลักษณะหรือสมรรถภาพของครูที่สอนในระดับประถมศึกษา และเป็นแนวทางที่จะนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบสมรรถภาพของครูที่กำลังสอนอยู่ในชั้นที่ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษา และ บุคลากรในระดับประถมศึกษา ต่อไป.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาการวิจัยประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, 2521) , หน้า 32.